

УДК 101.1:316.32:378

СЬОГОЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наталія Рибка

Лише після того, як почали
перейматися про
задоволення життєвих
потреб, почали
філософствувати...
Аристотель (Metaph., I, 2)

У статті розглядаються сьогочасні соціально-економічні умови філософствування в Україні. Зазначається, що філософствування, як різновид діяльності, стає все більш популярним та розповсюдженим. Визначається, що основним фактором, що впливає на формати філософствування у всьому світі, є поглинання системи освіти економічною галуззю. Завдяки цьому такі значні світові освітні концепції як економіка знань, комерціалізація освіти, академічний капіталізм, підприємницький університет вже стали фундаментом освітньої політики, визначаючи та формуючи актуального суб'єкта філософствування.

Ключові слова: економіка знань, комерціалізація освіти, академічний капіталізм, підприємницький університет, філософствування, суб'єкт філософствування.

Філософствування, як різновид діяльності, стає все більш популярною та розповсюдженою діяльністю, внаслідок високого інтелектуального статусу та авторитету філософського знання у суспільстві. Постмодерна культура створила моду на філософію, перетворила філософствування на тренд, таким чином з'явилися філософія взуття, автомобіля, шопінгу, їжі і багато чого іншого.

Ця упевненість виникла ще за античних часів, наприклад, Платон у «Республіці» філософ стверджує, що філософи більш схильні до «холодних», незалежних міркувань, ніж звичайна людина, тому філософське знання більш достовірне. Проте, досвід цивілізацій показує, що філософи жодним чином не захищені від забобонів, упереджень, стереотипів тощо, які призводять до прийняття помилкових рішень.

З цього приводу питання про сучасного суб'єкта філософствування та визначення впливу на нього зовнішніх умов, хоча виявляється складним та вимагає додаткового обговорення [3,7,11,21,22], набуває неабиякої актуальності та стає стратегічно важливим, оскільки позначка «філософське» зараз аналогічне знаку «вищої якості» від «останньої інстанції».

Отже, чи дійсно суб'єкт філософствування вільний від ситуації у суспільстві, у світі? Чи дійсно суб'єкт філософствування більш вільний від стереотипів, кліше тощо? Чи дійсно продукція суб'єкту філософствування має вищу чистоту від упереджень та неправди у порівнянні із іншими сучасними інформаційними джерелами?

Підкреслимо, що у цьому дослідженні ми, по-перше, розглянемо

філософствування як різновид діяльності, як реалізацію процесу мислення – у вигляді лобної активності/та/або осмисленої бездіяльності, любого привселюдного виступу, лекції, дебатів, публікація, інтерв'ю, акцій, перфомансів – будь-що подібне, що проявляє філософічність мислення суб'єкта.

По-друге, вихідною тезою приймемо допущення, що філософствування як діяльність, притаманно, здебільшого, професіоналам (представникам академічної філософії, науковцям різних галузей [21]), які, у свою чергу, є часткою освітнього соціального інституту. Але також, ми цілком розуміємо, що диплом кандидата або доктора філософських наук не гарантує фаховості, адже історії філософії відомі приклади софістів, філодоксів, та сучасних їх варіації – «медійних інтелектуалів». При цьому, зовсім неважливо, що факт філософствування може відбуватися не у межах традиційних університетів, а, наприклад, у мас-медіа, або у коворкінгах тощо, оскільки суб'єкти філософствування залишаються залежними від академічного середовища [5,14,16].

Додержуючись гегелівського «філософія – це епоха, схоплена в думці» [4], ми стверджуємо, що факт домінування економічної діяльності у сучасному світі суттєво позначається на форматах філософствування, а тягар матеріального світу тяжіє над суб'єктом філософствування, вимагаючи відповідності.

Через те, що економіка, як сфера господарської діяльності людини, у якій створюються, розподіляються й споживаються життєві блага, та освіта, як суспільна інституція, органічно пов'язані, а процеси економічної глобалізації, трансформація та інтеграція світового ринку, інші процеси у сфері виробництва та послуг, не можуть не відбиватись, не впливати на освітню галузь.

Аналізуючи природу й характер економічних відносин, що виникають із приводу виробництва продукту у сфері освіти, освіту можна характеризувати як амбівалентну галузь: з одного боку, як складову частину національного господарства (народногосподарського комплексу), що функціонує за загальними економічними законами, які панують на даному етапі соціально-економічного розвитку суспільства; а з іншого боку, як системовідтворюючу основу всього соціально-економічного розвитку, що формує нові загальні економічні закони та закономірності. У цієї амбівалентності і полягає головна проблема та складність.

Фахівці [15] відзначають, що економічні функції освіти полягають у забезпеченні виконання декількох функцій у відношенні системи суспільного виробництва й економічної системи в цілому, а саме: у формуванні професійно-кваліфікаційного складу населення; у внутрішньому розподілі економічних та інших ресурсів відповідно до основних напрямків діяльності; у формуванні споживчих стандартів населення; у залученні економічних ресурсів для безпосередніх цілей своєї діяльності та для поліпшення соціальних умов учнів і працівників освіти. Функція залучення ресурсів з неминучістю відбивається на змісті й формах освіти, у цьому виявляється взаємозв'язок функцій та цілісність системи освіти у суспільстві. Причому, функція залучення ресурсів нерозривно пов'язана з освітньою державною політикою, що впроваджується у тій чи іншій країні.

Елвін Тоффлер, описує суспільство Третньої Хвилі та наголошує, що нові

принципи освіти покликані виховувати новий тип особистості, внаслідок нових потреб ринку, виробництва. Отже футуролог зазначає, що зміни в освітньому ідеалі викликані латентними економічними факторами [20, с.340].

Відзначимо, що до традиції вітчизняної освіти можемо віднести таку, що курс «Філософії» викладають у вищій школі, а отже, професіонали-філософи зосереджені у закладах вищої освіти та академіях наук, а це значить, що вони напряму піддаються усім суспільним впливам, яким піддається система освіти в цілому.

Розглядаючи проблему зв'язку й взаємозумовленості культури та система освіти, Д. К. Бурлака [3], на прикладі ситуації із викладанням філософії на непрофільних факультетах, доводить, що діалектико-матеріалістична міфологія як і раніше живе по інерції, хоч і втратила ідеологічно агресивність, та це відбиває загальну ситуацію, характерну для нинішнього пострадянського суспільства [3]. С. В. Пролєєв говорить про «драму лояльного розуму»: «...Не можна відмовитися від того, що процес мислення (а, значить, і його результати), тісно пов'язані з ситуацією того, хто мислить» [16].

Проте, як зазначає Г. Л. Тульчинський [21], філософія передбачає установку на індивідуальне неповторне осмислення дійсності, власну неповторну позицію, тому образ філософа-мученика, що своїм життям, або смертю, відстоює власну позицію стала архитипом (наприклад, Сократ, Боецій, Чаадаєв, пасажири «Філософського пароплаву» – 195 осіб в списках на видворення з СРСР у 1922 році).

Отже, способи протистояння тоталітаризму можуть бути дуже різними, наприклад, Довгополова окреслює специфічний спосіб опору – «інтелектуальну контрабанду». Вона відзначає технологію супротиву існуючої ідеологічної систем, як полягає у незаконному транспортуванні через кордон певних цінностей це цінності, заборонених на даній території. [5]. Отже, тиск на суб'єкта філософствування існує завжди, а в історії окремих держав цей тиск такий потужний, що мислителі вдаються до хитромудрих засобів збереження особистого статусу.

Далі ми наведемо аргументи на захист того, що головною рисою сучасності, є те, що ринок максимально підпорядкував усі інші сфери життєдіяльності людини, унаслідок, через суб'єктів філософствування, ця характеристика впливає на формати філософствування: буде філософствування відкритим та прямим, або ж утаємниченим та опосередкованим, складним або спрощеним.

Таким чином, нові теорії праці, нові погляди та реалії на зміст праці у третьому тисячолітті, без сумніву, впливатимуть на становлення освіти, яка визначить особливості філософствування.

1. Науково-технічний прогрес та інститут освіти

Виникнення великої промисловості у другій половині XVIII ст. викликало до життя нові елементи суспільної освіти – масове професійне навчання і трудове виховання. І сьогодні кожен новий вид виробництва породжує нові професії і, відповідно, нові напрямки освітньої підготовки людей.

Науково-технічний прогрес у середині ХХ століття набуває революційного й перманентного характеру, і це зовсім по-новому визначило відносини між системою освіти, наукою та виробництвом. впливові тенденції, такі як інтенсифікація виробництва та глобалізація економіки, привели до суттєвих трансформацій ринку праці. Це, у свою чергу, призвело до невідповідності спочатку системи вищої професійної освіти, а потім і всієї освітньої сфери, потребам ринку праці та спровокувало кризовий стан освіти взагалі. Вирішенням проблем освіти, на світовому рівні, стало втілення в освітню сферу ідеї безперервності, та що, в подальшому розвитку, викликало необхідність створення принципово нової структури, суттєвого інституційного перебудовування системи освіти.

Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується посиленням багатьох зв'язків у ньому, а система освіти стає в інформаційному суспільстві виробником засобів виробництва, виробником людського інтелекту і з цієї причини у неї підсилюються елементи, властиві економічному інституту. Це цілком збігається із тими факторами (глобалізація ринків, НТП, інтенсифікація виробництва, зміна ринку праці), що викликають необхідність трансформування системи освіти.

У докладах Всесвітнього Банку [25] пропонується розвивати вищу професійну освіту та перетворювати її на важливий елемент динамічної економіки. Особливу увагу у докладах Всесвітнього Банку рекомендується додержуватись таких нових тенденцій та технологій як:

- Розуміння знання, як однієї з основних рушійних сил економічного розвитку;
- Розвитку політики «освіта без границь»;
- Пошукам нових «постачальників» вищої освіти;
- Пошукам нових методів надання послуг та схем організації навчання, що виникають у результаті революції у галузі інформації й зв'язку та у наслідок зростання ролі ринкових механізмів у вищій освіті й глобальному ринку людського капіталу.

Основні висновки доповіді Всесвітнього Банку полягають у наступному: розвиток й застосування знань став у сучасному світі є головним фактором соціально-економічного прогресу, а недосконалість ринків капіталу обмежує можливість населення в одержанні позик для покриття вартості навчання в університетах.

Отже, стають стратегічно потрібними такі тенденції, як необхідність зміни парадигми конкурентності на парадигму співробітництва між окремими структурами суспільства; ідея оптимізації використання людського ресурсу та його капіталізації. У зв'язку з цим виробляється оновлена світова освітня політика: система освіти, як головний фактор соціально-економічного прогресу, повинна приносити дохід, а не бути витратною статтею у бюджеті.

2. Економіка знань та комерціалізація освіти

Унаслідок всього вищезгаданого з'являється якісно нове розуміння, новий підхід до освіти, що отримав визначення як «економіка знань» (knowledge – based economy).

Основи «економіки знань» заклали три випускники Віденського університету, які, втім, надалі жили й працювали в США: Й. Шумпетер, Ф. Хайек та Ф. Махлуп. Засновником «економіки знань», як дисципліни, вважається Ф. Махлуп, автор книги «Виробництво й поширення знань у США», написаної в 1962 р. [10], який розробив теорію знання як товарного продукту, яка стала однією з основ теорії «інформаційного суспільства». Освітню галузь (економіку знань) вони розглядали як один із секторів економіки.

Під «економікою знань», або «економікою, яка заснована на знаннях», стали розуміти такий тип економіки, в якому знання відіграють вирішальну роль. У такому значенні термін популяризував (а не винайшов) П. Друкер – ще один американський учений австрійського походження [6]. У сфері макроекономіки, на стику політики та економічної науки, термін «економіка знань» застосовується у загальносвітовому масштабі для визначення суспільства майбутнього. Д. Амідон з цього приводу пише: «В даний час проводяться сотні конференцій, присвячених аспектам економіки, заснованої на знаннях у всіх кутках Земної кулі. Те, що почалося в 1987 р. як ініціатива, спрямована на використання інтелектуального капіталу нації, перетворилося в глобальний порядок денний міжнародного співробітництва» [24].

Принципи економіки знань стали однією з основних причин скорочення фінансування вищої освіти в 90-і роки в індустріальних країнах. Скорочення держфінансування спонукало університети до вибудовування більш тісних зв'язків із приватними промисловими фірмами, створенню комерційних підрозділів, продажу освітніх послуг іноземним студентам і т.д. Внаслідок цього, виникло одне з неоднозначних явищ в освіті – комерціалізація освіти та, переважно, процеси комерціалізації освіти є негативними. Особливо негативні аспекти комерціалізації освіти виявляються в країнах із нестійким економічним та політичним станом, у країнах в переходному становищі, таких як пострадянські країни.

Дерек Бок – 25-й президент Гарвардського університету, єдиний з президентів Гарварда, хто займав цей пост двічі, різко критикує ситуацію, коли сьогодні університет наскрізь пронизаний комерцією: викладачі, які читають курси інформатики, біохімії, управління корпоративними фінансами та ін., всі прагнуть заробити своєю інтелектуальною працею якомога більше. Підприємство вийшло за межі університетського спорту і платних курсів, їм активно зайнялися природно-наукові факультети, школи бізнесу, центри додаткової освіти та інші підрозділи університетів. Але, він визнає, що у цієї ситуації не слід звинувачувати у всьому ректорів, адміністрації університета, оскільки головна причина – зростання впливу ринку на наше суспільство. Комерціалізація пустила глибоке коріння не тільки у вищій школі, а й у багатьох інших областях американського життя і культури - в лікарнях, музеях, державних школах і навіть в релігії [1].

3. Академічний капіталізм

Використовуючи такі аргументи, як необхідність збереження свого місця на глобальному ринку, збільшення числа високооплачуваних робочих місць та

досягнення процвітання, уряди Європейських країн, США, Канади, Великобританії й Австралії проводять політику «академічного капіталізму», у рамках якого університети функціонують як своєрідні ринкові структури.

Характерними рисами американської моделі «приватизації» закладів вищої освіти є введення збільшення плати за навчання, перехід від стипендій до надання студентам освітніх кредитів, проведення комерційно вигідних досліджень на шкоду фундаментальним. Університети й інститути змушені домагатися збільшення своїх доходів шляхом комерційної діяльності, залучення приватних пожертвувань, укладання контрактів з фірмами на проведення досліджень та підготовку кадрів й т.п.

Високотехнологічні дослідження частіше проводяться у рамках консорціумів, утворених бізнес-структурами, державою й університетами для рішення конкретних задач окремих клієнтів. Оскільки виші – ключові ланки подібних альянсів, ця діяльність серйозно впливає на організацію університетських досліджень й підготовку висококваліфікованих фахівців, веде до організаційних та структурних змін у сфері вищої освіти. У такий спосіб стимулюється створення «підприємницьких» університетів, що характеризуються «ринковою» поведінкою й стилем керування. Такий заклад освіти, що орієнтується на ринок, як правило, служить інтересам приватного сектора, націлений на комерціалізацію наукових досліджень. Відповідно, зростає роль приватного фінансування, міняються підходи до оцінки результатів діяльності вишів; керування й планування ґрунтуються на менеджерській етиці. Одним з результатів цих процесів стає фрагментація викладання та досліджень.

Вітчизняний дослідник О. О. Романовський [17] аналізуючи сутність «академічного капіталізму», визначає його як економічну категорію, що означає нове економічно-соціальне середовище та пов'язана з капіталізацією й комерціалізацією інтелектуальної продукції. Воно характеризується ринковою або ринково-подібною діяльністю в сфері науки та вищої освіти й розглядає академічну (університетську) спільноту як капіталістів, що діють усередині суспільного сектора – вони є підприємцями, що субсидуються державою.

На думку ряду експертів [1,8,9,13,], такі тенденції руйнують традиційні організаційні структури й функції вищої освіти, вступають у суперечність з основними цілями вищої школи, мінімізують її внесок у розвиток фундаментальних досліджень. У результаті домінування орієнтованої на одержання швидкого економічного результату глобалізаційної парадигми академічна функція університету стає другорядною. На перший план виходять ринкові імперативи. викладачі усе менше беруть участь у процесі прийняття рішень, скорочується ступінь колегіальності, розширюється коло діяльності, що приносить дохід, зменшується час, що відводиться на наукове спілкування з колегами. Сам університет, в наслідок цього, більш не виконує роль активного незалежного публічного критика.

Замітимо, що так би мовити ідеологічно, філософствування завжди протиставлялось гендлярству, лихварству. Починаючи з античності філософи висловлювались негативно про те, що у сучасному розумінні, ми називаємо економічною діяльністю: згадати хоча б Анахарсиса Скіфського: «Ринок – це

місце, спеціально призначене, щоб обманювати й обкрадати один одного» [12].

До того ж, професійні філософи часто виявляються поганими підприємцями: філософствування вимагає великих інтелектуальних зусиль, зосередженості на специфічних абстрактних речах та питаннях, самозаглибленості, що не сприяє комерційній діяльності та гарному орієнтуванню у буденних справах.

4. «Ребрендинг філософії»

У рамках процесу розгорання «академічного капіталізму» робляться зусилля по популяризації і поширенню філософського світогляду: філософи стали шукати та знаходити нові публічні майданчики для відкритих дискусій, влаштовувати піар-акції, виступати у великих аудиторіях.

Західні колеги, за законами маркетингу, оновлюють бренд «філософії», застосовуючи нову назву – «Critical thinking», або Great Curriculae. Українські філософи активно рекламують філософське знання під назвою «Практична філософія», відкриваються кафедри практичної, прикладної філософії, створюються аспірантури, магістратури, вводяться навчальні курси практичної філософії, відкриваються кафедри практичної філософії, проводяться численні презентації тощо [18,19,23]. З цієї ж причини виникає один з найвідоміших в Україні проект «Ребрендинг філософії», заснований у 2015 році при Інституті філософії ім. Г. С. Сковороди Національної академії наук України.

Однак, і ці заходи не гарантують абсолютного успіху та остаточного вирішення проблем. Адже, стаючи відомими, популярними, «попсовими», «медійними інтелектуалами», філософи ризикують стати частиною «медійного поля», стати «Медіакратом» та повністю підкоритися логіці ринку. Бурдье висловився з цього приводу таким чином: «...журналісти все більше підпорядковуються вимогам ринку, а потім, завдяки владі яку мають над суспільством, чинять тиски на різні поля культурного виробництва: юридичне, літературне, артистичне, наукове ... вплив, який чиниться цим полем, в свою чергу підлягає тиску ринку...» [2]. У цьому випадку зберігається ризик того, що філософське знання буде розмито, потоне у величезній кількості псевдоінтелектуального шуму, та надії на формування філософського світогляду у широких мас людей можуть не виправдатися.

Підсумовуючи зазначимо, суб'єкт філософствування піддається впливам сьогодення, опиняється під тиском багатоскладової ситуації:

- високий темп розвитку технологій, розвитку та інтеграції ринків призводить, з одного боку, велику потребу у високоінтелектуальних фахівцях, що мають глибокий освітній фундамент, навички критичного та універсалістичного мислення; а з іншого, це призводить до інтенсифікації деструктивного руху у традиційній системі освіти;

- комерціалізація освіти призводить до мінімізування внеску у розвиток фундаментальних досліджень, прагматизування освіти, послаблення академічної функції університету та гуманітарної функції освіти;

- тенденція «академічного капіталізму» призводить капіталізації й комерціалізації інтелектуальної продукції;

- комерціалізація та перетворення філософських знань на товар призводить до виникнення потреби використовувати маркетингові технології для того, щоб курс філософії хоча б не зник із програм вишів: отже викладаючи курси філософії необхідно її «рекламувати», створювати «бренд», та навіть здійснювати «ребрендинг».

У практиках прагматизму, капіталізації, комерціалізації тощо, філософствування малоцінне, та, навіть, шкідливе. Оскільки результати раціонального, тверезого, виваженого, критичного погляду на дійсність суперечать головним цінностям сучасності: відмова від неминуючих цінностей людства, бездумне споживацтво, слідування низинним потягам та руйнівним нав'язаним звичкам. Під тиском вищезгаданих умов суб'єкт філософствування (у нашому дослідженні це науковці та викладачі вишів та університетів) повинен відволікатись на такі різновиди діяльності, які не лежать у полі його прямої компетентності, а, з огляду на екзистенційні, психологічні, соціальні особливості філософствування, це створює несприятливі обставини.

Проте, подальші дослідження факторів впливу соціально-економічних умов на суб'єкта філософствування необхідні, оскільки завдяки їм можливо буде створювати програми по мінімізуванню негативних впливів, та випрацьовувати рекомендації по створенню сприятливих соціальних умов для філософствування.

Список література

1. Бок Дерек. Университеты в условиях рынка. Коммерциализация высшего образования [Текст] / Дерек Бок; пер. с англ. Сергея Карпа; [предисл. Даниила Александрова]. - Москва: Издательский дом Высшей школы экономики, 2012. – 222.
2. Бурдье П. О телевидении и журналистике/ **Пьер Бурдье**/ Пер. с фр. Т. Анисимовой, Ю. Марковой; Отв. ред., предисл. Н. Шматко. – М.: Фонд научных исследований "Прагматика культуры", Институт экспериментальной социологии, 2002. – 160 с.
3. Бурлака Д. К. Культура нашего философствования многоукладна/ Д. К. Бурлака // Вестник РХГА. 2009. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kultura-nashego-filosofstvovaniya-mnogoukladna> (дата обращения: 29.04.2018).
4. Гегель Г.В.Ф. Лекции по истории философии./ Г.В.Ф. Гегель. Кн.1. СПб., 2001. – С.69-109.
5. Довгополова О. А. Интеллектуальная контрабанда как способ существования интеллектуала в тоталитарном пространстве [Электронный ресурс] / О. А. Довгополова // Человек в тоталитарном обществе: рефлексии XXI века: материалы науч.- практич. конф. (г. Одесса, 23-27 июня 2013 г.). – Режим доступа: <http://liberte.onu.edu.ua/info/pomin>.
6. Друкер П. Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / Питер Ф. Друкер. – Санкт-Петербург: Изд. дом «Вильямс», 2007. – 323 с.
7. Зенец Н. Г. Герменевтика субъекта философствования/ Н. Г. Зенец// ОНВ. 2012. №4 (111). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/germenevтика-subekta-filosofstvovaniya> (дата обращения: 24.04.2018).
8. Ивахненко Е. Н. Философский факультет в условиях наступления академического капитализма/ Е. Н. Ивахненко //Высшее образование в России, по. 2, 2013, – С. 62-73.
9. Кльов М. В. Комерціалізація вищої освіти: характерні риси та тенденції розвитку/ М. В. Кльов // Грані № 5 (109). – 2014. – С.85-91.
10. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / Ф. Махлуп. – М.: Прогресс, 1996. – 462 с.
11. Мелихов Г.В. Экцентричный ум: путь философа (опыт антропологии сакрального) /

- Г.В. Мелихов. — Казань: Казан. ун-т, 2011. – 234 с.
12. Мудрість віків: вибр. афоризми/упоряд. М. О. Пушкаренко. – К.: Богдана, 2009. – С. 11.
 13. Пашов Р. Академічний капіталізм як руйнівна продуктивна сила в системі освіти [Електронний ресурс] / Р. Пашов, Н. Ховрич// Філософія освіти. – 2009. – № 1–2 (8). – С. 174–183. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/philedu/2009_1_2/14.pdf.
 14. Петрущенков С.П. Страх і сміливість як умови філософствування/ С.П. Петрущенков// Наукове видання - Київ : Київський університет, 2010. – С. 33-36.
 15. Пигров К.С. Университет и философия (некоторые проблемы гуманитаризации университетского образования)/ К.С. Пигров // Серия «Мыслители», Miscellanea humanitaria philosophiae: Очерки по философии и культуре. , Выпуск 5 / К 60-летию профессора Юрия Никифоровича Солонина Санкт-Петербург: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – С.157-169.
 16. Пролеев С. Мысль и страх: советская философия как ситуация мышления/ С. Пролеев // Філософсько-антропологічні студії 2003: Пізній радянський марксизм та сьогоднішня. До 70-річчя Вадима Іванова. – К.: Стило, 2003. – С. 28-41.
 17. Романовський О. О. Визначення сутності "академічного капіталізму", "університетського (академічного) підприємництва" та інновацій економічно-ринкового типу в системі вищої освіти як економічних категорій/ О. О. Романовський// Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка", 2013 р., № 10. – Режим доступу:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2376>.
 18. Рибка Н.М. Практична філософія у справі адаптування людини до сучасного світу/Н.М. Рибка//Філософія та гуманізм. Вип. 4. – Одеса: ОНПУ, 2016. – С. 84-93.
 19. Рибка Н.М. «Практичний поворот» у філософії як відповідь на виклики економіки знань/ Н.М.Рибка// Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Collected Works] / by M.M. Iermoshenko, S.V. Onyshko, A.A. Oleshko, I.Y. Shtuler etc. – Athens-Kyiv: International Academy of Information Science, 2018. – P. 126-129.
 20. Тоффлер, Елвін. Третя Хвиля/ Е.Тоффлер./З англ. Пер. А. Євса. – К.: Вид. дім "Всесвіт", 2000. – 480 с.
 21. Тульчинский Г. Л. Философская культура и способы философствования //Філософские науки –2011.- №11. – С.65-77.
 22. Чукин С. Г. Ю. Хабермас versus А. Макинтайр: к вопросу об основаниях современного философствования/ С. Г. Чукин // Серия «Мыслители», Размышления о философии на перекрестке второго и третьего тысячелетий., Выпуск 11/ К 75-летию профессора М. Я. Корнеева Санкт-Петербург: Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – С.76-97.
 23. Шевченко В. Н. Зачем нужна обществу публичная философия?/ В.Н. Шевченко// Філософський журнал. 2014. – №1 (12). – С.5-18.
 24. Debra M. Amidon. Global Momentum Of Knowledge Strategy. – <http://I3UPDATE> Special Edition, February 1999.
 25. Higher education and development: Annual World Bank conference on development economics regional [Text] /edited by Justin Yifu Lin and Boris Pleskovic.- Washington: The World Bank, 2008.- 285 p.

References

1. Bok Derek. (2012) University v usloviyakh rynka. Kommertsializatsiya vysshego obrazovaniya [Universities in the market. Commercialization of Higher Education] Moskva, Izdatelskiy dom Vysshey shkoly ekonomiki, p. 222
2. Burdye P. (2002) O televidenii i zhurnalistike [About Television and Journalism] M.: Fond

- nauchnykh issledovaniy "Pragmatika kultury". Institut eksperimentalnoy sotsiologii. pp.160.
3. Burlaka D. K. (2009) Kultura nashego filosofstvovaniya mnogoukladna [The culture of our philosophizing is multifaceted] Vestnik RKhGA. 2009. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kultura-nashego-filosofstvovaniya-mnogoukladna>.
 4. Gegel G.V.F. (2001) Lektzii po istorii filosofii. Kn.1. SPb.. p. 69-109.
 5. Dovgoplova O. A. (2013) Intellectuálnaya kontrabanda kak sposob sushchestvovaniya intellektuala v totalitarnom prostranstve [Intellectual contraband as a way of existence of an intellectual in a totalitarian space] Chelovek v totalitarnom obshchestve: refleksii KhKhI veka: materialy nauch.- praktich. konf. (g. Odessa. 23-27 iyunya 2013 g.). – Rezhim dostupa: <http://liberte.onu.edu.ua/info/pomin>.
 6. Druker P. F. (2007) Epokha razryva: orieryntiry dlya nashego menyayushchegosya obshchestva [The Epoch of Gap: Reference Points for Our Changing Society] Sankt-Peterburg: Izd. dom «Viliams». p.323 .
 7. Zenets N. G. (2012) Germenevtika subyekta filosofstvovaniya [Hermeneutics of the Subject of Philosophy] ONV. №4 (111). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/germenevtika-subekta-filosofstvovaniya>.
 8. Ivakhnenko E. N. (2013) Filosofskiy fakultet v usloviyakh nastupleniya akademicheskogo kapitalizma [Philosophical faculty in the conditions of the onset of academic capitalism Higher education in Russia]. Vyssheye obrazovaniye v Rossii. no. 2. pp. 62-73.
 9. Klov M. V. (2014) Komertsializatsiia vyshchoi osvity: kharakterni rysy ta tendentsii rozvytku [Commercialization of Higher Education: Characteristics and Development Trends] Hrani № 5 (109). pp.85-91.
 10. Makhlop F. (1966) Proizvodstvo i rasprostraneniye znaniy v SShA [Production and dissemination of knowledge in the US] M.: Progress. 462 p.
 11. Melikhov G.V. (2011) Ekstsentrichnyy um: put filosofa (opyt antropologii sakralnogo) [The eccentric mind: the path of the philosopher (the experience of anthropology of the sacred)] Kazan: Kazan. un-t. 234 p.
 12. Mudristi vikiv: vybr. Aforyzmy (2009) [Wisdom of the ages: selected aphorisms] uporiad. M. O. Pushkarenko. K.: Bohdana. pp. 11.
 13. Pashov R.,Khovrych N. (2009) Akademichnyi kapitalizm yak ruivivna produktyvna syla v systemi osvity [Academic capitalism as a destructive productive force in the education system] Filosofiia osvity. № 1–2 (8). pp. 174-183. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/philedu/2009_1_2/14.pdf.
 14. Petrushchenkov S.P. (2010) Strakh i smilyvist yak umovy filosofstvuvannya Naukove vydannya [Fear and courage as a condition for philosophizing] Kyiv. Kyivskiy universytet, pp. 33-36.
 15. Pigrov K.S. (2001) Universitet i filosofiya (nekotoryye problemy gumanitarizatsii universitetskogo obrazovaniya) [university and philosophy (some problems of the humanitarization of university education)] Seriya «Mysliteli».Miscellanea humanitaria philosophiae: Ocherki po filosofii i kulture. Vypusk 5. K 60-letiyu professora Yuriya Nikiforovicha Solonina Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskoye filosofskoye obshchestvo. pp.157-169.
 16. Proleyev S. (2003) Mysl i strakh: sovetskaya filosofiya kak situatsiya myshleniya [Thought and fear: Soviet philosophy as a situation of thinking] Filosofsko-antropologicheski studii 2003: Piznii radianskiy marksyzm ta sohodennia. Do 70-riachchia Vadyma Ivanova. K.: Stylos, pp. 28-41.
 17. Romanovskiy O. O. (2013) Vyznachennia sutnosti "akademichnogo kapitalizmu", "universytetskogo (akademichnogo) pidpriyemnystva" ta innovatsii ekonomichno-rynkovoho typu v systemi vyshchoi osvity yak ekonomichnykh katehorii [Determination of the essence of "academic capitalism", "university (academic) entrepreneurship" and innovation of the economic-

- market type in the system of higher education as economic categories]. *Efektivna ekonomika*. № 10. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2376>.
18. Rybka N.M. (2016) *Praktychna filozofia u spravi adaptuvannia liudyny do suchasnoho svitu* [Practical philosophy in adapting a person to the modern world]. *Filosofia ta humanizm*. Vyp. 4. Odesa: ONPU, pp. 84-93.
19. Rybka N.M. (2018) «Praktychnyi povorot» u filozofii yak vidpovid na vyklyky ekonomiky znan [“Practical turn” in philosophy as a response to the challenges of the knowledge economy]. *Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society [Collected Works]* / by M.M. Iermoshenko, S.V. Onyshko, A.A. Oleshko, I.Y. Shtuler etc. – Athens-Kyiv: International Academy of Information Science, pp. 126-129.
20. Toffler, Elvin (2000) *Tretia Khvyliia* [The Third Wave]. Zanh. Per. A. Yevsa. K.: Vyd. dim "Vsesvit", 480 p.
21. Tulchinskiy G. L. (2011) *Filosofskaya kultura i sposoby filosofstvovaniya* [Philosophical culture and ways of philosophizing]. *Filosofskiye nauki*. №11. pp.65-77.
22. Chukin S. G. Yu. (2002) *Khabermas versus A. Makintayr: k voprosu ob osnovaniyakh sovremenogo filosofstvovaniya* [J. Habermas versus A. McIntyre: on the question of the foundations of modern philosophizing]. *Seriya «Mysliteli». Razmyshleniya o filozofii na perekrestke vtorogo i tretyego tysyacheletiy.. Vypusk 11. K 75-letiyu professora M. Ya. Korneyeva Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskoye filosofskoye obshchestvo. 2002. pp.76-97.*
23. Shevchenko V. N. (2014) *Zachem nuzhna obshchestvu publichnaya filozofiya?* [Why do we need a public philosophy?] *Filosofskiy zhurnal*. №1 (12). pp.5-18.
24. Debra M. Amidon. *Global Momentum Of Knowledge Strategy*. – <http://I3UPDATE> Special Edition, February 1999
25. *Higher education and development: Annual World Bank conference on development economics regional* [Text] /edited by Justin Yifu Lin and Boris Pleskovic.- Washington: The World Bank, 2008.- 285 p.

Наталія Рыбка

СОВРЕМЕННЫЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФИЛОСОФСТВОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассматриваются сегодняшние социально-экономические условия философствования в Украине. Отмечается, что философствование, как вид деятельности, становится все более популярным и распространенным. Определяется, что основным фактором, влияющим на форматы философствования во всем мире, является поглощение системы образования сферой экономики. Благодаря этому такие значительные мировые образовательные концепции как «экономика знаний», «коммерциализация образования», «академический капитализм», «предпринимательский университет» уже стали фундаментом образовательной политики, определяя и формируя актуального субъекта философствования.

Ключевые слова: экономика знаний, коммерциализация образования, академический капитализм, предпринимательский университет, философствования, субъект философствования.

Nataliia Rybka

MODERN SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS of PHILOSOPHYING IN UKRAINE

The article deals with the current socio-economic conditions of philosophizing in Ukraine. It is noted that philosophizing, as a kind of activity, is becoming more popular and widespread. It is determined that the main factors influencing the formats of philosophizing around the world is the absorption of the educational system of an economic one. Due to this, such significant world

educational concepts as knowledge economy, commercialization of education, academic capitalism, entrepreneurial university have become the foundation of educational policy, defining and forming the actual subject of philosophizing.

Philosophizing, as a form of activity, is becoming more and more popular and widespread activity. Postmodern culture has created a fashion for philosophy, has transformed philosophizing into a trend.

The main factors influencing the types of philosophizing are the absorption of the economic education system. Modern world educational policy considers the system of education as the main factor of socio-economic progress. So the education system needs to generate income, not create losses.

Because all of the above there is a new sector of the economy - the knowledge economy.

In turn, the concept of the "knowledge economy", "commercialization of education" gave rise to the concept of "academic capitalism". "Academic capitalism" is beginning to actively pursue its policy: capitalization and commercialization of intellectual products. At the same time, the academic (university) community becomes both capitalist, operating within the public sector, and entrepreneurs subsidized by the state.

In result:

- *the academic function of the university becomes secondary;*
- *Teachers are less involved in the decision-making process;*
- *the degree of collegiality decreases;*
- *expanding the scope of revenue-generating activities;*
- *The time spent on scientific communication with colleagues decreases.*

In order to overcome the negative manifestations of "academic capitalism", the policy of popularizing philosophy (as, for example, the project "rebranding of philosophy", founded in 2015 at the Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy, National Academy of Sciences of Ukraine) is actively implemented.

However, these measures do not guarantee absolute success and the final solution of problems. After all, when philosophers become famous, popular, "pop", "media intellectuals", they risk to become part of the "media field", become a Mediocracy and fully obey the logic of the market.

Key words: knowledge economy, commercialization of education, academic capitalism, entrepreneurial university, philosophizing, subject of philosophizing

Стаття надійшла до редакції 30.11.2018